Dr. JURÁSZ LAJOS

Halfaunisztikai megfigyelések a Bódva-folyón

1992. augusztus 28.- szeptember 1. között Perkupa térségében, a Bódva-folyó mellett, az Aggteleki Nemzeti Park által szervezett zoológiai kutatótábor munkájába kapcsolódtam be. A kutatótábor keretén belül alkalmunk volt a Bódva-folyó Perkupa és Szalonna közötti, mintegy 500 méteres szakaszán halfaunisztikai vizsgálatokra. A mintavételek egy 2 mm-es szemböségű, háromszög alakú, merev, keretes hálóval és egy méter oldalhosszú, négyzet alakú, 10 mm szemböségű hálóval történtek. A vizsgálatokat a jelzett napokon nappal, valamint sötétedés után is - esetenként - folytattuk.

A Bódva-folyó, amely a hazai vizeink közül tipikus márna szinttájnak felel meg, a jelzett idöszakban az átlagosnál sekélyebb volt, 20-35 cm-rel alacsonyabb vízállás jellemezte. Több helyütt alig 10-15 cm-es, zátonyszerű részek váltakoztak 80-100 cm-es vízmélységű fösodrással. Az átlag vízmélység a vizsgált folyószakaszon 55-60 cm körül ingadozott.

A víz hömérséklete partközelben, 10 cm-es mélységben 23 C fok, 40 cm mélyen 20 C fok volt.

A naponkénti sorozatos mintavétel eredményeképpen a folyóból az alábbi halfajok kerültek elö:

- Sebes pisztráng (Salmo trutta morpha fario)
- Bodorka (Rutilus rutilus)
- Domolykó (Leuciscus cephalus)
- Compó (Tinca tinca)
- Fenékjáró küllö (Gobio gobio)
- Márna (Barbus barbus)
- Petényi márna (Barbus meridionalis petényi)
- Küsz (Alburnus alburnus)
- Sujtásos küsz (Alburnoides bipunctatus)

- Szivárványos ökle (Rhodeus sericeus amarus)
- Kövi csik (Noemacheilus barbatulus)
- Vágó csík (Cobitis taenia)
- Köfúró csík (Sabanejewia aurata)
- Német bucó (Zingel streber)

A kifogott 14 faj összetétele és mennyiségi viszonyai a folyó haltársulását tipikusan jellemzi. Különösnek tűnik azonban, hogy a fajok között több folyóvizi szinttájra tipikus hal is akadt, (sebes pisztráng, compó). A kifogott fajok föbb faunisztikai jellemzöit az alábbiakban összegezzük.

A sebes pisztráng elöfordulása a Bódva-folyóban nem lehet szokatlan, hiszen a bele torkolló Jósva-patakban természetes állománya is ismert, ezen kívül a Ménes-patak felsöbb szakaszán tenyésztik, s innen elvándorló egyedek jelentik a faj utánpótlását, söt, a Bódva-folyó felsöbb szakaszán természetes állománya is ismert (Horváth R. szóbeli közlése). Az általunk fogott 1 példány kétnyaras, 14 cm hosszú egyed volt.

A domolykó tipikus fajnak tekinthetö, erösebb sodrásból, a víz által alámosott partszélek, kövek által tagolt mederszakaszok, vízbe lógó faágak, gyökerek környékéről kerültek elö nagyobb számban példányai. A legnagyobb meghaladta a 35 cm-et.

A sujtásos küsz kisebb csapatokban jellemző, különösen az esti, éjjeli mintavételeknél került hálóba nagyobb mennyisége. A több mint 100 fogott példány zöme 8-10 cm-es nagyságot ért el.

Mindenképpen meglepönek tűnik a compó megfigyelése. A faj több egyedét is fogtuk, melyek között 1-2 nyaras példányok is akadtak. Ez a faj szaporodását is bizonyítja. A csendes, alföldi folyókra jellemző compó, amely erösen oxigénszegény, mocsarasodó vizekben is megél, úgy tűnik, életfeltételeit a Bódva-folyóban is

megtalálja. A fajt innen VÁSÁRHELYI, (1961.) említi, de BOTTA és mtsai, (1984.) 2 éves kutatásaik mellett sem találták. HOITSY, (1992.) a Sajóban fogta, s a Bódva alsóbb szakaszán is említi.

A márna és a Petényi-márna jellegzetes tagjai a folyónak. Az eddigi kutatásokat figyelembe véve, nem tűnik szokatlannak, hogy a Petényi-márnát nagyobb számban fogtuk, mint a másik fajt.

A fenékjáró küllőnek 15 cm-es példányai is a hálóba akadtak. Egy alkalommal a víz színén úszó kockás siklót is fogtunk (Natrix tessellata), melynek szájában egy 12 cm-es példány vergődött. A küllők főképpen a meder alján lévő kövek alatt tanyáztak, míg a partszéli vizinövényzet között és a sekély parti vizekben szinte kizárólag szivárványos öklét fogtunk, nemegyszer 50-80 példányt is egyszerre. Az ökle szaporodását a folyó gazdag kagylóállománya segíti.

A 3 csíkfaj egyik képviselője a kőfuró csík, amely jelenlétét ezen a Bódva szakaszon néhány példányban BOTTA és mtsai, (1984.) is bizonyították. Talán meglepő, hogy a Sajóból az utóbbi évek kutatásai során nem került elő (HOITSY, 1992). A csíkok, mint tipikus mederaljzat-lakó fajok egyedein kívül egy másik, hasonló életmódú faj is előkerült, a német bucó. Egy 11 cm-es példányát fogtuk. Horváth R. szerint a Bódva felsőbb szakaszán nagyobbszámban is előfordul.

A faunisztikai kutatásaink során fogott fajok zöme tipikusnak vehető a Bódvában s előfordulásuk e folyóvizi régióra jellemző. Ezek mellett szélesebb ökológiai valenciájú fajok is előkerültek (compó, szivárványos ökle) s a kőfúró csík is tagja a haltársulásnak. A Bódva-folyó napjainkban még kevésbé szennyezett, oxigén-

tartalma jelentős, a plankton, különösen az apróbb rákok mennyisége nagy, így táplálékban is gazdag. Ez magyarázhatja, hogy különböző hidroökológiai viszonyokat preferáló fajok is megjelenhetnek. A fogott fajok csaknem fele, 6 törvényesen védett. Az általunk vizsgált körzetben előző, hosszabb ideig folyó kutatások (Gyulai I., Hoitsy Gy., Horváth, R.) több mint 20 fajt mutattak ki, ami jelzi, hogy a folyó hazánkban halfaunisztikailag gazdag és fontos élőhely, melynek fenntartása, megőrzése természetvédelmi szempontból is fontos és szükséges lehet!

IRODALOM

BOTTA, I., KERESZTESSY, K., NEMÉNYI, I. 1984. Halfaunisztikai és ökológiai tapasztalatok természetes vizeinkben. Állattani Közl., LXXI. 39-50.

HOITSY, GY. 1992. Halfaunisztikai adatok a Sajó folyóról, különös tekintettel a folyó szennyezettségére. I. Kelet-Magyarországi Vad- és Halgazdálkodási, Természetvédelmi Konferencia, Debrecen,

PINTÉR, K. 1989. Magyarország halai. Akadémiai Kiadó, Bp. pp 202

VÁSÁRHELYI, I. 1961. Magyarország halai írásban és képekben. Borsodi Szemle könyvtára, Miskolc, pp 135